

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004, № 40-41, 42, Ст.492. URL: <http://surl.li/mqgyuw> (дата звернення 12.09.2024).

3. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023, №№ 97-100, Ст.393. URL: <http://surl.li/qcuphl> (дата звернення 12.09.2024).

4. Рішення Конституційного Суду України від 22.11.2023 № 10-р(II)/2023. URL: <http://surl.li/zabujz> (дата звернення 12.09.2024).

5. Простибоженко Олег та Ляшенко Анна: Зауваження та пропозиції Національної асоціації адвокатів України до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо приведення у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 22 листопада 2023 року № 10-р(II)/2023». URL: <http://surl.li/qmkkzl> (дата звернення 12.09.2023).

Грицай Васіліса Антонівна,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро).*

Науковий керівник – професор Макушев П.В.

ЩОДО ЗМІСТУ ТА ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Конституційно-правова відповідальність потребує суттєвої розробки та дослідження як самостійного виду юридичної відповідальності, тому як пов'язана із функціонуванням системи державного управління, правопорядку, а також з реалізацією основних прав і свобод громадян. Цей вид відповідальності є особливим, оскільки він пов'язаний із порушенням норм, які регулюють суспільні відносини на найвищому рівні – конституційному.

Спроби досліджувати інститут конституційно-правової відповідальності здійснювалися й раніше, але його роль суттєво зростає, набуває свого значення через необхідність запобігання порушень українського законодавства.

Існують загальнотеоретичні розбіжності щодо визначення поняття і змісту конституційно-правової відповідальності. Правознавці ще не сформували єдиного підходу до розуміння цього явища правової дійсності.

Перш за все, українські та зарубіжні вчені з'ясовують співвідношення понять конституційної відповідальності та відповідальності за порушення норм конституційного права. Професор Л.Наливайко у своєму дослідженні здійснила аналіз співвідношення понять конституційної відповідальності та відповідальності за порушення норм конституційного права де визначає, що це і не тотожні і не сумісні поняття [5, с. 21-22].

Ми доєднаємося до висловленого погляду, що у частині, під якою розуміється конституційна відповідальність за порушення певних норм конституційного права, що є одночасно і взагалі відповідальністю за порушення конституційних норм, ці поняття співпадають. Але оскільки порушення норм конституційного права спричиняє не тільки власне конституційну відповідальність, а й відповідальність інших галузей, то поняття відповідальності за порушення норм конституційного права ширше. Тому конституційна відповідальність виходить поза межі відповідальності за порушення норм конституційного права, оскільки захищає деякі норми інших галузей.

Складний політико-правовий характер конституційно-правової відповідальності порушує питання, співвідношення конституційно-правової відповідальності та політичної відповідальності. Конституційно-правова відповідальність має певною мірою виражений політичний характер і тісно пов'язана з політичною відповідальністю. Проте, особливість політичної відповідальності полягає в тому, що вона настає не тільки за винні дії, але і за невміння, необачність в питаннях політики. На відміну від конституційно-

правової, політична відповідальність має – негативну оцінку політичного проступку суб'єкта з боку певної групи, партії, блоку або суспільства загалом [1, с.120]. На думку Н. Батанової, конституційно-правова відповідальність та політична відповідальність різні за своєю природою види соціальної відповідальності. Хоча конституційно-правова відповідальність має чітко виражений політичний характер, вважаємо, що відмежування конституційно-правової відповідальності від політичної відповідальності дозволить завадити її перетворенню з правового інституту на інструмент політичної боротьби [2, с. 30]. Хоча конституційно-правова відповідальність має яскраво виражений політичний характер, ми не можемо вважати її політичною, оскільки підставами такої відповідальності можуть бути обставини і за межами політики.

О. Майданник вважає, що конституційно-правову відповідальність необхідно розглядати як самостійний, встановлений в нормах конституційного права України вид юридичної відповідальності, спрямований, насамперед, на забезпечення правової охорони Конституції України, який передбачає необхідність для суб'єктів конституційного правопорушення відповідати за свою юридично значиму поведінку, що реалізується у сфері конституційно-правових відносин [4, с. 93]. Виходячи з цього визначення ми вважаємо, що конституційно-правова відповідальність спрямована на правову охорону Конституції України, вона виступає як одна з найважливіших складових механізму гарантування ефективної реалізації положень Конституції.

В. Тернавська визначає конституційно-правову відповідальність як «вид юридичної відповідальності, що має складний політико-правовий характер, настає за конституційний делікт, має певні негативні наслідки для суб'єкта конституційного правопорушення» [8, с.89]. У цьому понятті міститься обов'язкова підстава, за якої настає конституційно-правова відповідальність, а саме конституційний делікт.

Таким чином, на підставі здійсненого порівняння різноманітних точок зору щодо інституту конституційно-правової відповідальності, а також врахувавши всі ознаки та риси, що притаманні цьому інституту, ми можемо вивести наступне визначення конституційно-правової відповідальності. *Конституційно-правова відповідальність* – це вид соціальної та юридичної відповідальності, який існує у сфері конституційно-правових відносин, передбачений нормами конституційного права і характеризується специфічним колом суб'єктів, механізмом реалізації, санкціями, настає за конституційний делікт, має на меті обов'язок нести правові наслідки за порушення конституційних норм та виступає найважливішою гарантією реалізації й захисту Конституції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бориславський Л. Поняття, підстави та суб'єкти конституційної відповідальності. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2006. Вип. 43. С. 118-125.
2. Батанова Н.М. Співвідношення конституційно-правової відповідальності та політичної відповідальності. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 3. С. 24-31.
3. Козюбра М. Правовий закон: проблема критеріїв. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 2-3. С. 83-96.
4. Майданник О. Конституційно-правова відповідальність: ознаки, підстави, суб'єкти / О. Майданник. *Право України*. 2001. № 2. С. 92-95.
5. Наливайко Л. Р. Конституційно-правова відповідальність: питання теорії та практики: дис. канд. юрид. наук: 12.00.02. К. : 2000. 183 с.
6. Нестерович В.Ф. Практикум з Конституційного права України. Київ: Видавництво Ліра. К, 2018. 640 с.
7. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: Підручник /В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко; за заг. ред. проф. В.Л. Федоренка. 4-е

вид.перероб. і доопрац.; передмова проф.В.М. Шаповала. К.: Ліра-К, 2012. 576 с.

8. Тернавська В. Політико-правові засади відповідальності уряду в Україні. *Право України*. 2010. № 4 .

9. Федоренко В.Л. Конституційне право України: підруч. / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. 616 с.

10. Червяцова А.О. Конституційно-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект : автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 2004. URL: <https://mydisser.com/files/45011405>.

Грищенко Анна Леонідівна,
*старший викладач кафедри
приватного та публічного права,
доктор філософії з права,
Київський національний університет
технологій та дизайну (м. Київ)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані [1]. Із повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року на територію України, а також введення воєнного стану в Україні, значної евакуації, а також перебування людей в зонах бойових дій та в тимчасово окупованих територіях, де йдуть активні бойові дії, виникає загроза грубого і систематично порушення прав людини, що актуалізує необхідність розширення можливостей для дотримання міжнародних